

BODONYI EMŐKE

„MÁSUTT ÉLNI NEM KÍVÁNOK”
(Beszélgetés Szánthó Imre grafikussal)

Szánthó Imre 1925-ben született Budapesten.

1935-től Szentendrén él és alkot; lelkes lokálpatrióta. 1947 és 1985 között a Goldberger Textilnyomó Gyár textiltervezője és dekorációsa. 1962-től foglalkozik linómetszéssel, de szitanyomással készült munkái is ismertek. Első szentendrei kiállítását (1948) több más követte Dorogon, Szegeden, Vácott, Oroszlányban, Bulgáriában, Ausztriában, Törökországban és Spanyolországban is.

1986-ban PRO URBE SZENTENDRE kitüntetésben részesítették.

- Hogyan került Szentendrére? A harmincas-negyvenes években sok olyan művész élt itt, akikkel Ön is találkozott, igaz csak gyermekként, de ismerhette őket személyesen.

- Szentendrére úgy kerültem, hogy apám, mint a HÉV fizetőszíjje a szentendrei vonalra hozta ki a pénzt az 1926-28-as években a két világháború között, s mint erdélyi származású, hegyvidéket szerető embernek nagyon megtetszett a Pomáz-Szentendre közötti táj. A pilisi hegyek, a Kőhegy, a Szent László-hegy és a többi a Kárpátokra emlékeztette. Nagypámnak is közelgett a nyugdíjazása, ezért gondolt a család arra, hogy valami kertet, nyaralót kellene venni. Ekkor ajánlották megvételre ezt a kertet, ahol csak egy kisebb ház volt, majd dagadt, bővült, átépült és lett az a családi villa, amibe végleg költöztünk Szentendrére, a nagyszüleim, a szüleim és én. Itt jártam elemi iskolába, gimnáziumba, itt vittek el leventének, itt soroztak be, itt akartak elvinni hadifogságba, de sikerült megszöknöm.

Sokszor vettem részt azokon a beszélgetéseken, miket nagypám és öreg barátai folytattak. Szerettem a festőket és szerettem festeni. Az, hogy a festéshez vonzódtam, menekülés is volt, meg a lustaságomnak is kifejezője. Mint egyetlen (és legkedvesebb) unokájából nagypám mindenféleképpen színészt akart nevelni belőlem, szegény anyám mindenáron zongoráztatni akart, nagypám kitű-

nően hegedült, tehát ő azt akarta, hogy hegedüljek. Na, hát, nekem semmi zenei hallásom nincsen, szorgalom nem szorult belém, el sem tudtam képzelni, hogy a kis mákokat, amiket hangjegyeknek hívnak, én megtanuljam, ez nekem valami fantasztikusnak hatott. Azt, hogy én zongorán ugyanazokat a hangokat órákon keresztül megtaláljam, vagy a hegedűnél riszáljam a vonót azon a négy húron, ez nekem kínai volt. Egyetlen egy mentésem volt, hogy helyette rajzoltam, s miután rajzolni tudtam, sikeredtek is a rajzok. Ehhez kedvem is volt, meg hagyták is. Így kezdtem el egyre többet rajzolni.

- Kik tanították, volt-e olyan rajztanára, aki különösen nagy hatással volt Önre?

-A legnagyobb élményem, emberi példaképem a tanítóm volt, Balogh József tanító úr. Nagyon tehetséges és jóindulatú embernek tartottam és szerettem. Az ő emberi nagysága és habitusa volt az, ami különösen lenyűgözött. Nagyon tehetségesen festett, remekül beszélt, kitűnően énekelt, jól orgonált, jól sportolt. Volt egy időszak Szentendrén, amikor a kultúrát ő képviselte. A kultúrestjei, amiket a moziban tartott, mozgósították az egész várost. Nem az üzletszerűség vezette, hanem hogy közelebb kerüljenek egymáshoz a különféle emberek akár reformátusok, akár katolikusok voltak. A gimnázium első négy osztályát Szentendrén végeztem, majd a Mátyás Király

Gimnáziumba jártam Budára, a Várba. Sajnos, mire odakerültem, Patkó Károly meghalt, nem lehettem növendéke. A rajztanárom nem igazán szeretett, de karikatúráim osztálytársaim elismerését sokszor kihívták. 1943-ban részt vettem az Actio Catholica országos tárlatán, aminek elismeréseként tanárom megbuktatott.

- *Úgy tudom, hogy Bánáti Sverák is tanította.*

- Igen, a szentendrei gimnáziumban tanárom volt.

- *A szentendrei „Nyolcak”, a Szentendrei Festők Társaságának alapító tagjai közül kívül találkozott még?*

- Találkoztam Onódi Bélával. Nekem ő volt az „igazi festő”. Zárkózott ember volt, borongós hangulatú, mint ahogy a fiatalkori képei. Nagy farkaskutyával járt, festőállvánnyal. Romantikus valaki volt. Összesúgtak mögötte, mondták, hogy iszik, hogy nehéz természetű, de láttam a városházán kiállított képeit, annyira megfogtak, hogy még ma is el tudom mondani, hogy hogy voltak a képek egymás után. Én Onódit akkor ahogy megismertem és holtában is, úgy tartom, hogy a magyar piktúra egy egész különleges alakja, rendkívüli tehetséges. Van egy tíz évvel idősebb olasz festő, aki hasonló nagy tehetség szerintem, Giorgio Morandi.

Bánáti Sverákot nagy szorgalma miatt tiszteltem. Összekerültem Ilosvai Vargánál Paizs-Goebellel. Magas, sánta ember volt, aki nehezen értette meg magát, erősen gesztikulált. Rozgonyival többször találkoztam a HÉV állomáson ahogy Pestre utazott. Képet vitt a hóna alatt, zárkózott, csendes embernek hatott. A későbbiek folyamán megismerkedtem Bánovszky Miklóssal is, így áll össze a sor.

- *Heintz? Jeges?*

- Jegessel egyszer találkoztam 1952-ben. Apáti Abkarovits Béla mutatott be, mikor utaztunk Kisorosziba, a kotótáborba. Szigetmonostorra ment, a templomba készített freskókat, faliképeket. Heintz-cel nem találkoztam. Pándynak az emlékszbáját rendeztem, Kiss Imre volt, aki ebben nagyon sokat dolgozott. A megnyitót László Gyula tartotta. Ma Pándyról utca van elnevezve Leányfalun, az emlékszoba már nem létezik. Sajnos László Gyula professzor „Művészetről, művészekről” című kötetéből, mely 1978-ban jelent meg, hiányzik e megnyitó beszéde.

- *Említette egy korábbi beszélgetésünk alkalmával, hogy emlékszik arra az időre, amikor a vártemplomi szentélyfreskók készültek. A munkálatokban a „Nyolcak” közül négyen is részt vettek...*

- A templom zárva volt. Mikor diákmisére felmentünk, láttuk az állványokat és a megkezdett, majd kiszínesedő falikép részleteket. Azt hiszem, a fogadtatása csatlódás volt a festők részéről, mert nem követte más munka és nem követte honorárium. Ok azt hitték, hogy megcsinálnak egy komolyan megfestett freskót, bemutatják a

mintakollekciójukat, „íme tisztos plébánosok, püspökök és egyéb szent urak, ide jöjjenek megnézni a műveket és lehet rendelni folyton folyvást”. A plébános nem nagyon honorálta a munkájukat.

- *Tudom, hogy Goldberger Textilgyárban volt textiltervező.*

- 1947. június 1 3-án pénteken kerültem a Goldberger gyárba, ahonnan 39 évi munka után jöttem nyugdíjba. Akkor még híres volt Európában a Goldberger textil. A gyár vezérigazgatója Goldberger Antal dr. volt. Engem ő vett fel textiltervezőnek. Ez így furcsán hangzik, de igaz. A háború nehéz éveit után munkalehetőséget kerestem és egykori tanárom Szamosi Soós Vilmos szobrászművész barátjának, Rápolthy szobrászművésznek írt levelet, hogy ajánljon engem kedves tanítványának, Goldberger Antalnak a figyelmébe. Antal doktor vegyész mérnök volt, de mindig szobrász szeretett volna lenni, s ezért Rápolthy műtermébe járt tanulni és dolgozni. Az ajánlólevelet

megkaptam, s egy hónapos próbaidőre azonnal textiltervező státusba kerültem.

- *Mikor festett, mikor készültek a szentendrei városrajzok, hiszen mégis csak le kellett húzni a nyolc órát a gyárban.*

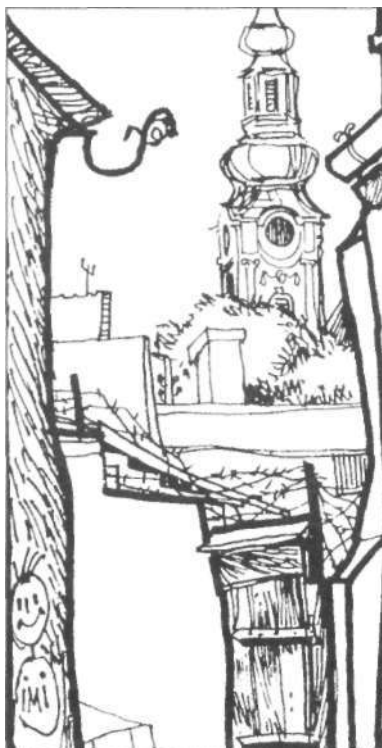
- Nagyjából lehúztam, sokszor megszöktem, volt alkotónapom minden héten csütörtökön, szabad szombat, szabadság, alkotószabadság is. Mikor 1963-ban a textilgyárak trösztösítése után egy műterembe vontak össze a tervezőket, én maradtam a Goliban és inkább vállaltam a nem nagyon előkelő dekorációs besorolást a szabadabb mozgás érdekében.

- *Az ön festészete leíró jellegű, tájból kiinduló, hűen ábrázoló kép. A fás képeknél azonban túlmegy egyfajta egyszerű ábrázoláson.*

- Hát a városképek sem pontosan fényképezett másolatok. A festett táj nálam azért kompozícióvá sűrűsödik, de megmarad a valósággeleme. Én, ha a képbe nem illik bele egy-egy ág, vagy villanyoszlop, egyszerűen kihagyom, nem szolgai módon másolgotok. Ha a kép kompozíciója megkövetel egy félkörös megoldást, akkor egy-egy ágat belerajzolok. A fáknál majdhogynem alibi a fa. Kint vagyok a természetben, a táj hangulatában, inspirál, de karakterük megmarad; jegenyék, nyárfák, vagy fűzfák, ám mégsem szolgai másolata a világnak.

- *Ezek a képek számomra nagyon szomorúak, lehet, hogy abból adódik, hogy eléggé egy színre hangoltak. Barnák és itt-ott kékek.*

- Az életemnek ez az időszaka nem volt olyan vidám, kiegyensúlyozott, mint ahogy most élek. Volt egy óriási nagy árvíz. A három szobában több, mint egy hónapig méternél magasabban állt benn a Duna. Hát ez, azt hiszem, elég. Sok minden szétázott, összetört, tönkrement.

Abban az időben váltam el, 1964-ben és '65-ben volt egy kiállításom, amit a falról vettek le. Ez nagy ütés volt. A fáknál kifestettem magamból azt a bánatot. Nagyon jól látja, szinte gyógyterápia-szerűen festettem a Duna árterében lévő fákat a kertem végén.

- *Ez a téma megmaradt a hetvenes években, és kiszínesedett.*

- Igen, kiszínesedett, lazább, mosolygósabb, nap-sütéses lett.

- *Mikor kezdett el linómetszéssel foglalkozni?*

- Az első linómetszetem Boromiszta Tibor portréja volt, melyet az emiélkiállítására plakátjára készítettem, hogy figyelemfelkeltőbb legyen. Azt még asztalosvésővel és különféle vacakokkal készítettem. Aztán már lettek szerszámaim, mert vésnök kollégáim kiebrudalt vésnök szerzőimből köszörültek, kiélezték a metszőkéseimet.

- *Ez mikor történt?*

- 1962-ben.

Aztán éveken keresztül nagyon sok linómetszete készült, fák, városképek. Ezek sokfelé meg is jelentek különféle lapokban.

- Igen, a linómetszet publikálásra nagyon jó, mert fekete-fehér, könnyen nyomtatható és fényképezéssel sem lehet elrontani. Ez a hatvanas-hetvenes évek nyomdatechnikai színvonala szempontjából nem elhanyagolható. Az sem volt mindegy, hogyha elvesztették a szerkesztőségben, még mindig megmaradt az eredeti.

- *Másfajta technikákkal is kísérletezik. A szentendrei Grafikai Műhelynek egyik prominens képviselője és rendszeresen készít minden évben szitákat.*

- Igen, még „magánszorgalomból” is készítettem, így több, mint húsz lapom van. Az első szitanyomott plakát 1958-ban az én kiállításomat népszerűsítette, a műhely megalakulása előtt 21 évvel. Ez természetes dolog volt részemről, mert a gyárban ezzel a technikával dolgoztunk.

- *Nem próbálkozott olajfestéssel?*

- De, festettem olajjal már gyermekkori éveimben. Hosszadalmas, nehézkes, költséges, alapozni kell. Pont fordított a felépítménye, mint az akvarell technikának. Ktartó szorgalmam nem volt, hogy én nap mint nap elmenjek ugyanarra a helyre, hosszadalmasan ugyanazt a témát továbbfejlessem - ez nem az én műfajom.

- *Viszont a gyors rajzolás eredménye a karikatúra, és a karikatúra portré, amiből van egy nagyon szép sorozata.*

- Az első múzeumbeli kiállításom 1951-ben volt. A kiállítás előtt két órával elmentem a Husvikba a söntésbe és rajzoltam 8-10 karikatúrát, amit frissen feltettünk a kiállításra. A gyárban volt olyan eset, mikor egy nagy bál alkalmából dekorációnak 113 karikatúra portrét rajzoltam a munkatársaimról. Ebben természetesen volt segédmunkás és gyárigazgató is, kiűnő szakmunkás, textiltér-

vező és kikészítő is. Rajzoltam máshol is, például a Fészek klubban. De előbb utóbb leszoktattak róla, mert sokan megsértődtek, hiszen mindenki csak a másíkról készült karikatúrának örült.

- *Nagyon sok régi városképet bemutató rajza van, aminek végül is a képzőművészeti értékén túlmenően helytörténeti jelentősége is van. Mint egy krónikás, a harmincas évek közepétől rajzolja Szentendrét.*

- Igen, 1935-től, 10 éves koromtól kezdve. Szinte magamnak is fantasztikusnak tűnik, hogy kiültem a patakpartra és temperával rajzoltam, festettem és nem képeslapról vagy másnak a festményéről másoltattam.

- *Amikor gyerekként a városban festett, sokan oda mentek megnézni mit csinál?*

- Népszerű gyerek voltam. Mondták: a Szőke bácsi unokája fest. (Nagyapámat a városban sokan ismerték.) Leültem rendszeresen az utca szélére törökülésben, kiszedtem a vackaimat, vizet szereztem és elkezdtem festeni.

Soha nem zavart, ha néztek, vagy megjegyzést tettek rá. Csak a jéghegynek a csúcsából maradt egy pár, nem szelektálás révén, hanem többször volt a lakásunkban árvíz (1940-ben, 42-45-ben és a későbbiek folyamán is.)

- *Szerencsére azért maradt.*

- Igen, de ennek is a hátoldala pacnis, látszik, hogy átmedvesedve össze voltak tapadva, úgy, hogy ezek „Duna akverellek”. Mindig érdekelték mások rajzai is. A lakásban lévő rajzok, amik a falon voltak színész nagyapámról készült portrék: Márk Lajostól, Major Henriktől, Márton Ferenctől. A nagyapám könyvei és az én könyveimben szereplő grafikák

- Haranghy Jenő, Pérely Imre, Harváth Jenő, Gehl Zoltán illusztrációi is ösztönöztek rajzolásra. Mondhatnám azt, hogy ez volt az iskolám.

- *Mennyire érzi magát szentendrei művésznek?*

- Feltétlenül szentendreinek valom magam, mindenütt lehet élni, de nem érdemes. Az, hogy festek, meg rajzok, az olyan természetes, mint a hálnak, hogy vízben van. Közegem a rajz és a festés. Vallom, hogy a régi szentendreiek voltak példaképeim. Naivul régen azt képzeltem, hogy egyszer elémáll Onódi Béla és Bánovszky Miklós és azt fogják mondani, „Te annyit ügyködtél értünk és a meghalt pajtásainkért, léva, elmondva a „nyolcakat”, akkor is, mikor tudad, hogy ezért oldalbarúgás jár - mi elfogadunk közénk.” Én másutt festeni nem is kívánok. Azért voltak sorozatban a kiállításaim, előadásaim, hogy ráébrezzek mindenkit, milyen kedves és szép ez a város, jó itt élni, ha nehezek is a körülmények. A szentendrei kötődést vállalom, volt lehetőségem, hogy külföldre, vagy más városba menjek (Kőszegre, Sopronba hívtak). Könnyebb lett volna az érvényesülés, de én maradtam.

- *Köszönöm a beszélgetést.*

